

СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 37.091.33-027.22:796]:376-056.264(045)

**GAME TECHNOLOGIES AS A MEANS OF DEVELOPING
COMMUNICATION SKILLS OF PRESCHOOL CHILDREN WITH
GENERAL UNDERDEVELOPMENT OF SPEECH**

**ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ
НАВИЧОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ
НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ**

Сабіна Іванчук

кандидат педагогічних наук, доцент,
E-mail: ivanchuk.sabina@gmail.com
ORCID 0000-0002-9655-0634
Дніпровський національний універ-
ситет імені Олеся Гончара, Україна

Sabina Ivanchuk

Ph. Din Pedagogy, Associate Professor,
E-mail: ivanchuk.sabina@gmail.com
ORCID 0000-0002-9655-0634
Oles Honchar Dnipro National
University, Ukraine

Вікторія Алексеєнко

здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
спеціальності «Спеціальна освіта»
E-mail: alekseenko.vika2019@gmail.com
ORCID 0009-0008-9894-7900
Дніпровський національний універ-
ситет імені Олеся Гончара, Україна

Victoria Alekseenko

applicant for the second (master's)
level of higher education
in the specialty «Special Education»
E-mail: alekseenko.vika2019@gmail.com
ORCID 0009-0008-9894-7900
Oles Honchar Dnipro National
University, Ukraine

ABSTRACT

Preschool age is one of the most important stages of a child's development, as it is during this period that the communicative component of speech is actively formed and further development and formation of the individual continues. It is quite common among preschool children to have a general underdevelopment of speech. In the modern world, one of the effective methods of work is the use of game technologies.

The article explores the role of game technologies as an effective means of developing communication skills in preschool children with generalized underdevelopment of speech. The authors analyze various types of games, including role-playing, story-playing, didactic and interactive. Their influence on the formation of speech skills, social adaptation and emotional development of children is determined. A number of didactic games, activities and game techniques that can be used to develop communication skills in children with general underdevelopment of speech are presented. The groups of application of game technologies are identified.

The article emphasizes the importance of creating a favorable environment for communication that stimulates active interaction between children and adults. The study offers recommendations for teachers on the effective use of game technologies, taking into account the individual characteristics of children with generalized underdevelopment of speech. The authors emphasize that gaming activities not only

facilitate the process of child development, but also make it more exciting and accessible.

The article discusses the social and emotional aspects of communication that arise during games and their impact on the formation of communication skills. The proposed methods of game activities can become the basis for the development of education and development programs that take into account the needs of children with generalized underdevelopment of speech. Thus, the article aims not only to raise awareness of the effectiveness of game technologies, but also to provide practical tools for their implementation in the educational process of preschool education.

Key words: *game activity, communication skills, preschool children with generalized underdevelopment of speech.*

Актуальність теми. Сучасні тенденції розвитку суспільства обумовлюють важливість застосування нових підходів та засобів виховання підростаючого покоління. До підбору матеріалу необхідно підходити творчо та креативно. У сучасному світі розвиток комунікативних навичок дітей дошкільного віку є надзвичайно важливим аспектом їхньої соціалізації та розвитку в цілому. Відповідно, виховання дітей дошкільного віку, які вміють вільно користуватися комунікативними навичками, набуває особливого значення. Через постійне використання гаджетів діти все рідше спілкуються з однолітками і уникають спілкування із співрозмовниками, що призводить до значно повільнішого розвитку їх комунікативних навичок.

Особливо актуальним це питання є для дітей із загальним недорозвиненням мовлення, які потребують додаткових засобів для інтеграції в суспільство. Ігрові технології можуть стати ефективним інструментом у цьому процесі.

Використання ігрових технологій на заняттях значно підвищує інтерес дітей дошкільного віку із ЗНМ до спільної групової діяльності та мотивує до комунікативної діяльності. Отже, розвитку комунікативних навичок дітей дошкільного віку із ЗНМ засобами ігрових технологій варто приділити особливу увагу ще на етапі раннього дитинства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку комунікативних навичок дошкільників засобами ігрових технологій є однією з актуальних в педагогіці. Розвиток зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ охарактеризовано у роботах учених А. Богуш, М. Городиської, С. Коноплястої, Л. Лепехи, І. Мартиненко, Ю. Рібцун, Н. Савінової, М. Савченко, Є. Соботович, В. Тарасун, Л. Трофименко та ін.). Дослідники, які вивчали вплив ігрової діяльності на роботу з дошкільниками із мовленнєвими порушеннями, включають наступних фахівців: Р. Іванкова, В. Кондратенко, С. Новоселової, І. Теплицька, О. Усанова, Ф. Фрадкіної. Дослідники зазначають, що гра з дітьми має здійснюватися безпосередньо під впливом слова дорослого.

Аналізуючи наукові роботи згаданих авторів, варто зазначити, що в їхніх дослідженнях недостатньо уваги приділяється чітким методикам застосування ігрових технологій для розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Мета даної статті полягає у дослідженні ролі ігрових технологій як ефективного засобу розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з загальним

недорозвиненням мовлення. Виходячи з поставленої мети, важливо зосередитися на виявленні особливостей і принципів розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з ЗНМ за допомогою ігрових технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Одним із провідних шляхів розвитку не лише комунікативних навичок, а й загального розвитку дитини дошкільного віку є ігрова діяльність. Впровадження гри в освітньо-виховний процес дозволяє дитині формувати комунікативні навички, увагу, уяву, творче мислення, пам'ять, а також націлює на пошук нових способів реалізації комунікативних навичок у соціумі.

Формування комунікативних навичок насамперед залежить від середовища, в якому перебуває дитина. Якість набуття цих навичок безпосередньо залежить від впливу різних факторів і умов, у яких вона виховується. Недостатнє спілкування з боку батьків призводить до пасивності дитини, яка втрачає інтерес до підтримки розмови. Відповіді стають короткими та простими, і дитині дедалі складніше зацікавитися спілкуванням.

Науковиця О. Жарко у своїх доробках виокремлює п'ять основних видів комунікативних навичок:

– мовні – забезпечують доступ до мовного матеріалу та його використання в усній і письмовій формі.

– мовленнєві – пов'язані з важливістю формування навичок спілкування в суспільстві.

– соціокультурні – включають знання соціокультурних норм, культурних цінностей та вміння дотримуватися мовних правил у практиці.

– соціолінгвістичні – передбачають здатність використовувати мовлення в спілкуванні, застосовувати мовні зразки та конструкції, дотримуючись правил мовленнєвої поведінки.

– загальнонавчальні – включають вміння користуватися засобами мовленнєвої комунікації та вирішувати конфліктні ситуації і життєві проблеми (Жарко, 2018).

М. Пентилюк розглядає комунікативну компетенцію як знання системи мови та володіння мовним матеріалом. При цьому комунікант дотримується соціальних норм спілкування і правил мовленнєвої поведінки. Знання, навички та вміння, необхідні для розуміння інших і створення власних програм мовленнєвих дій залежно від мети, сфери та ситуації спілкування (Пентилюк, 2011).

Плануючи розвивальну діяльність, педагоги повинні обирати різні засоби та методи, які стимулюють дитину до спілкування. Як відомо, у дошкільному віці гра є основною формою діяльності, оскільки через гру діти досліджують світ, вчаться налагоджувати дружні стосунки з оточуючими та набувають перших навичок комунікації. А. Макаренко зазначав, що гра є важливим методом у роботі з дошкільниками. Також на думку дослідника ігрова діяльність не має вагомої різниці між роботою, оскільки гра це певним чином теж є робота (Макаренко, 1954).

Досліджуючи тему застосування ігрових технологій для розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку із ЗНМ, низка авторів підкреслює, що ці технології сприяють всебічному розвитку дитини. Більшість з них погоджуються, що в залежності від рівня володіння педагогом ігровими технологіями залежить взаємозв'язок ігрових елементів виховання і навчання.

Серед груп застосування ігрових технологій науковці виділяють такі, як:

- за рівнем використання: педагогічні, модульні, предметні;
- монотехнології: використання одного фактора, метода, прийома;
- за домінуючим методом: пояснювально-ілюстративні, діалогічні, розвиваючі, творчі, інформаційні.

Виходячи з наведеного аналізу наукових поглядів на особливості розвитку комунікативних навичок дітей дошкільного віку із ЗНМ засобами ігрової діяльності, можна констатувати, що означена проблема є різноаспектною. У науковців немає спільної думки та точної інформації щодо визначення поняття ігрових технологій і їх значення в розвитку комунікативних навичок. Технологія розглядається як майстерність застосування загальнолюдського досвіду на практиці.

Ігрові технології включають різноманітні методи і підходи, які використовують гру як основу для навчання. Серед ігор найрозповсюдженими можна виділити:

Рольові ігри відіграють важливу роль у розвитку уяви та емоційного інтелекту дітей. У процесі гри діти вживаються в різні ролі, що дозволяє їм експериментувати з різними соціальними ситуаціями та емоціями. Це сприяє формуванню емпатії, адже діти вчаться розуміти почуття інших, а також виражати свої власні емоції. Завдяки такій активності вони розвивають креативність, навички спілкування та здатність до співпраці, що є основою для їх подальшої соціальної адаптації.

Сюжетно-рольові ігри надають дітям можливість практикувати комунікацію в різноманітних соціальних ситуаціях. У таких іграх діти беруть на себе різні ролі, що допомагає їм відтворювати реальні сценарії з життя, такі як походи в магазин, зустрічі з друзями або навіть медичні огляди. Це не лише сприяє розвитку мовленнєвих навичок, але й дозволяє їм вчитися взаємодіяти з іншими, висловлювати свої думки та потреби, а також розуміти точку зору партнера по спілкуванню. Таким чином, сюжетно-рольові ігри стають важливим інструментом для соціалізації дітей та формування їхніх комунікативних навичок.

Дидактичні ігри орієнтовані на навчання через гру, відіграють важливу роль у процесі закріплення знань у дітей. Ці ігри створюють цікаве та динамічне середовище, де навчання стає веселим і захоплюючим. Завдяки інтерактивним завданням та елементам змагання, діти можуть активно практикувати нові навички, такі як рахунок, читання або розпізнавання форм. Це не лише сприяє глибшому засвоєнню матеріалу, але й підвищує мотивацію дітей до навчання, адже вони вчаться в ігровій формі, що робить процес більш природним і ефективним.

У системі логопедичної роботи, що спрямована на формування комунікативних навичок у дітей із ЗНМ, можна використовувати низку дидактичних ігор, занять та ігрових прийомів:

- ігри-заняття, тематичні бесіди, тренінги, екскурсії та спостереження;
- дидактичні, настільні, розвиваючі та ейдетичні ігри і вправи, а також сюжетно-рольові ігри;
- ігри, що сприяють розвитку зорового, слухового, рухового, складового, граматичного, лексичного та синтаксичного прогнозування;
- конструктивно-будівельні ігри, конструювання з природних матеріалів, піскотерапія;

– ігри для розвитку дрібної моторики, народні та рухливі ігри, а також зорову гімнастику;

– використання різних видів театру, психогімнастичні вправи, музично-ритмічну діяльність, слухання творів класичної та народної музики, а також переказ художньої літератури;

– моделювання і аналіз комунікативних ситуацій, складання зв'язних розповідей різних типів (Демченко, 2023).

Інтерактивні ігри, які використовують сучасні технології, такі як комп'ютерні або мобільні додатки, є особливо корисними для залучення дітей із ЗНМ до навчання. Ці ігри пропонують індивідуалізований підхід, що дозволяє адаптувати матеріали під специфічні потреби кожної дитини. Завдяки інтерактивним елементам, яскравій графіці та можливості грати в комфортному середовищі, діти можуть легше засвоювати нову інформацію, покращувати свої комунікативні навички та підвищувати впевненість у собі. Такі технології створюють безпечну та підтримуючу атмосферу, що сприяє їх соціалізації та розвитку.

Для ефективного використання ігрових технологій важливо облаштувати простір, де діти можуть вільно грати та взаємодіяти між собою. Ігрове середовище повинно бути комфортним, безпечним та сприятливим для творчості. Це може включати різноманітні ігрові зони з інтерактивними елементами, іграшками та матеріалами, які заохочують активну участь. Важливо, щоб діти мали можливість вибирати, з ким грати і в які ігри, що розвиває їхнє почуття автономії та соціальних навичок.

Успішність ігрових технологій значною мірою залежить від того, наскільки добре ігри адаптовані під індивідуальні потреби дітей. Педагоги повинні враховувати особливості розвитку кожної дитини, включаючи їхні сильні та слабкі сторони, щоб гра була доступною та цікавою. Це може включати спрощення завдань, використання візуальних та слухових підказок або створення альтернативних варіантів гри, які відповідають рівню розвитку дітей з особливими потребами. Такий підхід допомагає підтримувати інтерес дітей і забезпечує ефективне засвоєння знань.

Залучення батьків до ігрових процесів є ключовим аспектом розвитку дітей. Батьки можуть активно брати участь у грі, що не лише підвищує мотивацію дітей, але й сприяє зміцненню родинних зв'язків. Включення батьків у процес навчання створює сприятливу атмосферу для обміну думками та ідеями, що розвиває комунікацію в родині. Педагоги можуть організовувати спільні ігрові заняття, де батьки і діти разом виконують завдання, що не лише розвиває навички, а й зміцнює стосунки між ними.

Використання ігрових технологій значно знижує рівень стресу у дітей, створюючи безпечне і невимушене середовище для спілкування. Під час гри діти можуть вільно виражати свої емоції, що сприяє їхньому емоційному розвантаженню. Ігровий формат дозволяє зняти напругу, пов'язану зі звичайними навчальними заняттями, і допомагає дітям відчувати себе більш впевнено при взаємодії з іншими. Ця комфортна атмосфера стимулює їхню відкритість і готовність спілкуватися, що особливо важливо для дітей із ЗНМ.

Важливо відмітити, що ігри активно сприяють розвитку соціальних навичок, оскільки діти вчаться слухати, ділитися думками та працювати в

команді. У процесі гри вони взаємодіють з однолітками, навчаються враховувати інші точки зору та розуміти емоції інших учасників. Цей досвід допомагає формувати навички співпраці, критичного мислення та вирішення конфліктів. Під час рольових ігор діти вчаться домовлятися про правила та обговорювати свої дії, що зміцнює їхнє вміння соціалізуватися в реальному житті.

Ігрові технології підвищують мотивацію дітей до навчання, оскільки навчально-виховний процес стає більш захопливим і динамічним. Діти з більшим ентузіазмом беруть участь у заняттях, коли вони подаються у формі гри, оскільки це активізує їхню цікавість і бажання досліджувати нове. Гра не лише робить заняття веселими, але й створює відчуття досягнення успіху, коли діти виконують завдання або отримують винагороду за свої зусилля. Це заохочує їх продовжувати навчання і активно брати участь у подальших ігрових заняттях.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, варто підкреслити значний потенціал ігрових технологій для розвитку комунікативних навичок дітей дошкільного віку із ЗНМ. Ці технології об'єднують різноманітні методи та прийоми, спрямовані на вирішення конкретних проблем та впровадження теоретичних знань у практику. Ігри поєднують в собі елементи розваги та ефективної взаємодії з дітьми, стаючи потужним інструментом для досягнення поставлених цілей.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, ігрові технології є потужним засобом розвитку комунікативних навичок дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. Вони створюють умови для активної соціальної взаємодії, що є критично важливим для успішної інтеграції цих дітей у суспільство. Впровадження ігрових технологій сприяє розвитку комунікативних навичок дітей дошкільного віку із ЗНМ, оскільки вони формують уміння спілкуватися в колективі, розуміти емоції співрозмовників та підвищують інтерес до спільної діяльності.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Демченко Н.О. (2023). Використання дидактичних ігор та ігрових прийомів у роботі з розвитку мовленнєвої активності дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення II рівня. *Система освіти і виховання дітей з особливими освітніми потребами: досвід минулого – погляд у майбутнє : до 85-річчя акад. В. І. Бондаря*: зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; Харків. С. 101–106.

Жарко О. (2018). Формування комунікативної компетенції у студентів немовних спеціальностей при вивченні іноземної мови у закладах вищої освіти I-II рівнів акредитації. *Молодий вчений*. № 10 (62). С. 54–59.

Макаренко А.С. (1954). *Гра*. Твори : В 7 т. Київ. : Рад. школа., Т. 4. С. 367-368.

Пентиліук М.І. (2011) Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики. Зб. ст. Київ: Ленвіт. 256 с.

REFERENCES

Demchenko N.O. (2023). Vykorystannya dydaktychnykh ihor ta ihrovykh pryuyomiv u roboti z rozvytku movlennyevoyi aktyvnosti doshkil'nykiv iz zahal'nym nedorozvynennyam movlennya II rivnya. [The use of didactic games and game techniques in the work on the development of speech activity of preschoolers with

generalized underdevelopment of speech of level II.]. *Systema osvity i vykhovannya ditey z osoblyvymy osvithnimy potrebamy: dosvid mynuloho – pohlyad u maybutnye : do 85-richchya akad. V. I. Bondarya: zb. nauk. pr. Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody; Kharkiv. S. 101–106 [in Ukrainian].*

Zharko O. (2018). Formuvannya komunikatyvnoyi kompetentsiyi u studentiv nemovnykh spetsial'nostey pry vyvchenni inozemnoyi movy u zakladakh vyshchoyi osvity I-II rivniv akredytatsiyi [Formation of communicative competence in students of non-linguistic specialties in learning a foreign language in higher education institutions of I-II accreditation levels]. *Molodyy vchenyy. № 10 (62). S. 54–59 [in Ukrainian].*

Makarenko A.S. (1954). *Hra [The game]. Tvory : V 7 t. Kyiv. : Rad. shkola., T. 4. S. 367-368 [in Ukrainian].*

Pentylyuk M.I. (2011) Aktual'ni problemy suchasnoyi lnhvodydaktyky [Actual problems of modern linguodidactics]. *Zb. st. Kyiv: Lenvit. 256 s. [in Ukrainian].*

АНОТАЦІЯ

Дошкільний вік є одним з найважливіших етапів розвитку дитини, оскільки саме в цей період активно формується комунікативна складова мовлення та триває подальший розвиток і становлення особистості. Досить поширеним серед дітей дошкільного віку є наявність загального недорозвинення мовлення. В сучасному світі одним із ефективних методів роботи є застосування ігрових технологій.

У статті досліджується роль ігрових технологій як ефективного засобу розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення. Автори аналізують різноманітні види ігор, включаючи рольові, сюжетно-рольові, дидактичні та інтерактивні. Визначено їхній вплив на формування мовленнєвих навичок, соціальну адаптацію та емоційний розвиток дітей. Представлено ряд дидактичних ігор, занять та ігрових прийомів, які можна використовувати для формування комунікативних навичок у дітей із ЗНМ. Визначено групи застосування ігрових технологій.

Стаття акцентує увагу на важливості створення сприятливого середовища для спілкування, яке стимулює активну взаємодію між дітьми та дорослими. В межах дослідження пропонуються рекомендації для педагогів щодо ефективного використання ігрових технологій, враховуючи індивідуальні особливості дітей з загальним недорозвиненням мовлення. Автори підкреслюють, що ігрова діяльність не лише полегшує процес розвитку дитини, але й робить його більш захопливим і доступним.

У статті розглянуто соціальні та емоційні аспекти спілкування, що виникають під час ігор, та їхній вплив на формування комунікативних навичок. Запропоновані методи ігрової діяльності можуть стати основою для розробки програм виховання та розвитку, що враховують потреби дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Таким чином, стаття має на меті не лише підвищити обізнаність про ефективність ігрових технологій, а й надати практичні інструменти для їх впровадження в освітньо-виховний процес закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: ігрова діяльність, комунікативні навички, діти дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.
